

Selinkeji xiisa

L'histoire du village Sélinkégný

nan giri

Alahaaji Muusa Jaabi

Mahamadu Madiheeri Jaabi (Baaxoore)

Sahandaana : Banjugu S. Daraame,

nan bugu Jaala, Bafulabe maran di

Selinkeji xiisa

L'histoire du village Sélinkégny

nan giri

Alahaaji Muusa Jaabi

Mahamadu Madiheeri Jaabi (Baaxoore)

Sahandaana : Banjugu S. Daraame,

nan bugu Jaala, Bafulabe maran di

SIL-Sooninkanxannen Gollinjaanon Sappa

Mali

Orthographe : Soninké du Mali

Vu que c'est une histoire régionale, racontée oralement, nous avons respecté leur parler "h-phone".

Racontée par Elahadji Moussa Diaby et Mahamadou Madikhéri Diaby dit Bakhoré de Sélinkégnny

Ecrit par Bandiougou S. DRAME de Diallan, Cercle de Bafoulabé

Illustration: Mosquée de Sélinkégnny (Selinkeɲi jumanmisiide)

© Bandiougou S. Dramé

Première édition, 200 exemplaires

Janvier 2016

© SIL Mali, 2016

B.P. 2232, Bamako, République du Mali

Tous droits de traduction, de reproduction et d'adaptation réservés pour tous pays. Toutes les contestations relatives à l'application des dispositions de la présente ordonnance, fixant le régime de la propriété littéraire et artistique (No 77-46 CMLN, du 12 juillet 1977) seront portées devant les tribunaux civils, sans préjudice du droit pour la partie lésée de se pourvoir devant la juridiction répressive dans les termes du droit commun.

Sahandiyinme

O naxalinten ya ni na Selinkeji taaxumoxon saha n'a ja kitaabe yi katta Sooninkara su do Selinkeji renmun do a xanaanun ja. Sahanden baane yan katta n'o deema o danbe, o xille, o naamen jalinden do a sanqinden ja, a do na komonkaccen kutu bakka xannen ja, ma a na kisi kallen ja. Baawo, hon ga na toxo digaamen baane ya yi, a kalla ya xa buxubuxu, digaamen ni hanke, sahanden yan toqo, ayiwa xa haqiren me janbante nta! Sahanden ya na tuwaaxun bangandini, na hadamarenmun bagandi bitan binnen di do xaranjen saabu da.

Lenki koota ke yi duna jamaani gabe naxaanen siitinten ya ni katta xan gajanen ja, o haayi ken ja kiye di, baawo xabila su xannen ga na sanku a yi, ken xabila sanku! Ken ja, ku sahandu do i meenu baane yan katta n'o xannen kisi sankuyen ja.

Ken ya ni, kaho be toxon ga ni SII, a naxaanen siitinten ga ni kitaabi dabariyen do xaranjen ja o xannun kanma, Maali, a do Hatanbinnera jamaani gabe di.

Loraqe

Tiigayen wa Alla da, a ga d’o deema ti ku tuwaaxunu mundunden do i sahanden ɗa, n’i ɗa kitaabe Sooninkon da.

Sooninkon ti: *“ Xirisen taaxunten ga wa ke be walla, leminen siginten nt’a walla! Saado an ga wa wande tuunu, an du tu ! ”*

Ken ya ni, lemunun do xirisun nan xawa masalana, i na haamuye kita ganni do lenki hiinun ɗa xoyi xibaaru beenu sahanton haayi kitaabe ke di. Xirisun tuwaaxun ga ma sahe, i nda daga saxu su, i tuwaaxun xa kalla ya. Na du tu, ken kitte do danben do naamen ɗalinden ya yi. Ken ɗa, dutuwiyen do xannen xaranɗen yan d’o maarenme Banjugu S. Daraame suha, a ga kije o haabanu Alahaaji Muusa Jaabi, a do Mahamadu Madiheeri Jaabi “Baaxoore” nan bugu Selinkeji, Bahulaabe maran di, i nan masala debe ke taaxumoxon kanma. Xirisu ku hilli tuwaaxun sankunten nt’i debillenma su yi. Ikun xa d’a kita i xirisun ya maxa saado kallen ga w’i kitta. Ken ɗa, o maamanden wa katt’i hilli ya ti i duɗeyen ɗa taarixu ke sahanden ɗa. O w’i renme Mahame Jaabi kuɗini ti a Sooninkaaxu, baawo a yan d’o do xirisu ku koyi me yi.

Ken di, hi beenu ga kitaabe ke di, kun ni Selinkeji taaxumoxo, soro hano beenu ga marandi Bunquntinti, Selinkeji debigumi hano, a do a alimaaminu.

Ken ɗa, o wa yanpiyen mundunu kitaabe ke xaranɗaanon su maxa, gelli i nda juumeye beenu wari a di, baawo hadamarenmen gollen su ma tinme !

Selinkeji taaxumoxo

O haaba Alahaaji Muusa Jaabi ti : *“Seren ga wa ke be tu, an na ken ko, an ga nta ke be tu, maxa sehe ken kanma.”*

Wagadu kare halle, Sooninkon ri Kanta taaxundi. Kanta ga kare ya, oku ri taaxu Jaahunu Jongaaga, Gori maran di.

O Saarinanke xoori baane ji non ŋa, ken toxon ga ni Siixu Hoodiye Umaaru (Amara Jaabi), a d’i xaranŋen ŋa Walaata, Murutaanen jamaanen di. A xaranŋen ŋame halle, a ri Jaara, Kingi maran di, a yaxi no, na jumanmisiidi xoore taga non ŋa. A da kamo ŋeri (700) xaranlenma xaranŋundi arabinxannen ŋa. A da tuwaaxun sanqi Sudan jamaanen noxon di, ken ga ni Maalin ŋa lenki koota ke yi. A ren hanan toxon ni Muustafa Gasanma Jaabi. O janmun ji Gasanma Jaabi ya yi, nxa o lagari Gasanma walla na Jaabi wutu. Ken Jaabi wuren ni: *“i nda duwaawu be ŋa, ken wa jaabini ”*, ken ya riti janmu Jaabi yi. Muustafa Gasanma yan da Mahamudu Gasanma saara. Mahamudu da Sanbu saara. Sanbu da Arafanmaxan saara. Mahamadu Baraka Bunne ri yanqa aken ya yi.

Bunne ke ga ri yanqa Arafanmaxa yi, jatigi ke d’i xoteyen koni Bunne da, ken ga ni len hin ŋa, baawo i ma ji len gabe kitta. Ken noxon di ya ni, Bunne ke ti a da ti i na naanu ŋeri kari. I ga da naanu ŋeri kari, ken halle, Arafanmaxan da renyugu hilli kita. Renyugu baanen toxon ni Muustafa gille Jaabi. Hillandin toxon ni Muustafa deppe Jaabi. Kun Muustafa toxonu su, baane su da renmu tanmi do karago (15) kita.

Ken halle ya ni, o ga ri taaxu Saarine. Saarine na Jewura kaaran ya yi.

O ga giri Saarine, o ri taaxu Baaxanma. Muustafa gille faati yeren ya yi. O sanqi yeren xa ya, yogonu daga Kiiba, Debuneri, Yuuri, Haara, yogonu xa toxo Jewura. Ken halle ya ni, Muustafa deppen do i jaman ga giri non ɗa nan ri Bindiga taaxundi. N'o toxo Bindiga ya, Muustafa deppen yinme ga faati non ɗa. Ken haxatin ɗa, Mahamadu Baraka kisimaarun wa do o batten ɗa, ikun ɗi birene ti tiyen do xattin baane ya yi. Ikun ma ɗi soxono. I ɗi xarana, nan duwa, na lemunun xaranɗundi. Bindiga ke wuren ni *“binman diga”*. O seri gabe faati non ɗa, o d'i hurun buru non ɗa, nan ri Xeerisiɗaane, ken wuren ga ni *“xeerin siɗa.”* Xeerisiɗaane taaxen halle, o ri Madihaawaya, Tomora maran di, yogonu daga Bunquntinti, a do Diiba. Ken halle, soro yogonu giri Bunquntinti nan ri ɗujen mundu Karagankon ɗa. O dalla moxosiri Bunquntinti.

Bunquntinti marandindaano xaso

Jaramise Jaabi nan bugu Jaraya xarabilan di, aken da siino tanmi (10) na marayen ɗa. Aken kara halle, Hoodiye Baraka Madi (Mamadu Xudeeja Jaabi) nan bugu Hoodiyiɗa xabilan di, a taaxu. Aken kara halle, Mahamadu Kande Jaabi nan bugu Boronmaraya xabilan di, a taaxu. Debigumaaxun xenpe Mahamadu Kande ya yi. A kara halle, deben kare. Nxa saado Bunquntinti ga wa karene, soro xooru beenu ga ɗi non ɗa, ikun da Kama Buubu Jaabi xiya nan ri Karaga. Ken haxati ya Digijan Jaxite yan ɗi Karaga debigumen ɗa. Soro xoorun da Kama Buubu Jaabi xiya a yi ti an ri taaxuran do soxoran mundu debigume ke yi. Kama Buubu ri ken ko debigumen da. Ken halle, debigumen ti a nan daga, i ra nta jaabi kinni a yi saasa. Ken d'a ɗi Kama Buubu Jaabi do Digijan Jaxite ɗi menjanɗun ya yi. Ken di, Kama Buubu Jaabi yille katta Bunquntinti ya. Digijan ni seri xooɗen ɗa, Kama ni lemene yi, nxa i ɗi me munda. Kama Buubu Jaabi da taanu sikki ya ɗa daganansaagayen ɗa katta Digijan ɗa, taaxuran muniyen ɗa. A ta sikkandin ɗa, debigumen d'a ko a danɗa ti a nan daga a ko i soro xoorun da, ti i ra nt'i kumana taaxura yi, nxa saratinxannu yogonu wa non ɗa, i nan gemu kun di gelli saasa. Ken haxatin d'a ɗi, tuwaana yogo ɗi Karaga, a toxon ga ni Xunba Sonde, laturukataan yan ɗi. Ken laturukataana d'a ko Digijan da nan ti soro beenu ga wa riini taaxuran mundu a yi, kun ni yiranbinnigumun do naaburugumun ya yi, axa nan maxa harati i di. I nda ri, i nan

maxa setu kanmun di, ken ga ni sigan ɗa, xa da taaxura kini i ya katta xoolen ɗa sigan wuredu. Ken nuqu ya toxon ni “Solinfetto”, sooninkanxannen di o ti “ɗoɗinɗo”, Selinkeji toxon haayi ga kite ti “Solinfetto” ya yi, ken ga ni a xasunkanxannen ɗa.

Kama Buubu ga saage katta Bunquntinti yi, a daga haaren ko i sooro xoorun da. Soro xoorun ti baasi nt’a di, i ɗi do ken ya batte.

Ken halle ya ni, soro xoorun ga da soro naxati bagandi nan ri taaxura ke yitti hanan kutu. Soro ku naxati toxonun ni Kama Buubu Jaabi, Mansita Sanbu Jaabi ti Jaramise Sanbu (ken ga ni ɗaatu Mahamadu haaba yi, a xara Soomankiidi), do Hawuru Kanute, a do Siranhaaba, kun ga ni komo yugun ɗa. I ga ri ɗoɗindigan di, i ti sere hana be ga wa yidinlaqi hanan roono a yi, ken ni komo yugo Siranhaaba ya yi. Hawuru wa ɗaana hillandin ɗa, sikkandin ni Sanbu, a naxatandin ni Kama Buubu yi, aken yan da yitten kутten bugu a yi.

I ga duguta yitten kutunden ɗa, deben ri taaxu. I ga ri taaxu, soro karagi ɗi no, kun nan xasa Kama Buubu ya. Selinkeji da ken taaxe ɗa katta siine wujjine kamo segi do tansege do hillo (1882). Kankana do Jaraya ya ɗa xabila hanon ɗa nan taaxu, ken halle xabila Boronmaraya ri taaxu. Ke moxo ya di Selinkeji ga taaxu.

Selinkeji debigumu

Debigumi hanan ni Amara Jaabi (Kaapaapa), nan bugu “Kankanja” xabilan di, a da siino karagi na debigumaaxun na, ken halle, a kara. A hillandi ni Musukura Madigaata nan bugu Kankanja xabilan di, a da siino sikki ya na. A sikkandi ni M’baaru Hoodiye Jaabi (Hoodi Amara), nan bugu “Hoodiyemaraya” xabilan di, aken ga ni Alahaaji Siixu Banbila haaba yi. M’baaru Hoodiye da siino hilli na debigumaaxun na. Ken halle, Jaxanna Bakari Jaabi nan bugu “Boronmaraya” xabilan di, a taaxu na siino tunmi na. Ken halle, Xunba Kutte Laaji Jaabi (Jaramise Laaji) nan bugu Jaraya xabilan di, a taaxu na siino naxati na. Ku debigumu karagi halle ya ni sahanden ga jone. Ken na, debigumi tunmundi na Kama Buubu Jaabi nan bugu “Hoodiyena” xabilan di, a taaxu na siino kabi na. Aken yan da dagananriye na do deben taaxuran na. A ga na debigumi tunmundin na, ken kite baawo soro ku karagi ni gan xasa a yi. Nxa, lenki koota ke yi, an ga na xaranlenmon tirindi Selinkeji taaxu siinen na, i tini siine wujjini baane, kamo kabi do hillo (1902), baawo sahanden ni a di ken haxatin ya yi. Saado sahanden ga wa riini, debigumu karagi ni ga da aken saama, nxa sahande ma ni a di ken haxati yi. Kama Buubu ga kara, Baata Dibi Jaabi nan bugu Kankanja xabilan di, a taaxu. Aken ni Alahaaji Sanba Jaabi haaba ya yi. Aken Baata da siino segi ya na debigumaaxun na. Baata kara halle, Madasa Kebe taaxu

na siino tanmi do baane ja. Madasa kara halle, Madiheeri Jaabi (Iya) nan bugu “Jaraya” xabilan di, a taaxu na siino hilli ja. Madiheeri kara halle, Muusa Jaabi (Kaabala) nan bugu Boronmaraya xabilan di, a taaxu na siino jeri ja. Aken haaba ni Jaxanna Bakari. Muusa kara halle, Yaari Jaabi (Yaarigille) nan bugu Boronmaraya xabilan di, a taaxu na siino hilli ja. Yaarigille kara halle, Haawa Mahame Jaabi nan bugu Boronmaraya xabilan di, a taaxu na siino tanmi ja. Aken kara halle, Selinkeji da siino hilli ja debigume ma ji no. Kun siino hilli halle, Madihaawa Jaabi (Tuudo) nan bugu Kankanja xabilan di, aken taaxu, na siino tanmi ja. Madihaawa kara halle, Alahaaji Madigaata Jaabi nan bugu Boronmaraya xabilan di, a taaxu na siino kabi ja. A kara halle, Selinkeji da siina baane ja debigume ma taaxu. Ken halle, Siixu Banbila nan bugu Hoodiyemaraya xabilan di, a taaxu na siino sikki ja. A kara halle, Masiga Jaabi nan bugu Jaraya xabilan di, a taaxu na siino hilli ja. Masiga ji togaana xoore ya yi. A domi na jarinten kari. Siinan be a ga bono, togaana su ga wa Xaaso do Saarine, i su ri a baaden ja. A kara halle, Hili Hoodiye Jaabi ti Baabi Hoodiye (Kama Buubu renmen ya ni) nan bugu Hoodiyeja xabilan di, a taaxu na siino tanmi do karago, a do xasu hilli ja. Aken baane yan dalla debigumaaxun ja diinanta kuttun su yi. Aken taaxu Desanburunxason 06, siine 1996, a kara Fewiriyenxason 18, siine 2012. A kara halle, Alahaaji Sanba Jaabi nan bugu Kankanja xabilan di, a taaxu Menxason 28, siine 2012, tenenje kootan ja. Harisa, Sanba ya na debigumaaxun ja.

Yirigi siine (2015) haayi a siina sikkandin ya yi. Aken ya ni Selinkeji debigumi tanmun do segundin ɗa.

Selinkeji di, sere be gan xasa deben su yi, debigumaaxun kinni ken ya yi, xabilanhin nt'a di.

Selinkeji alimaaminu

Selinkeji alimaamin hanan ni Baata Sanbu Jaabi nan bugu Kankanja xabilan di, a da tannaxate siine ja alimaamaaxun ɗa. A kara halle, Alifa Mamadu nan bugu Dugaya xabilan di, aken taaxu na siina baane ja. Aken kara halle, Hoodiye Muusa nan bugu Hoodiyemaraya xabilan di, a taaxu na siino tanmi do baane ja. Aken kara halle, Alimaami Madigaata Jaabi da tannaxate do siino hillo ja, a faati siine 1988 (*o ga da taarixu ke kita o haaba Alahaaji Muusa Jaabi be maxa, ken haaba Hoodiye Muusa nan bugu Boronmaraya xabilan di, aken taaxu*). A kara halle, Basiru Jaabi nan bugu Hoodiyemaraya xabilan di, a taaxu. Aken xa kara halle, Abudulukariimu Jaabi nan bugu Hoodiyemaraya xabilan di, a taaxu. Ken halle ya ni, Muusa Jaabi (Kaliimu), aken xa ri ja alimaamin ɗa. Aken kara halle, Alahaaji Mahamadu Kebe (Jaajiba), aken xa ja alimaamin ɗa. Lenki koota ke yi, aken ya na alimaamaaxun ɗa. A ya ja alimaami segundin ɗa.

Selinkeji di, tuwaana be gan xasa a su yi, alimaamaaxun kinni ken kaman ya yi.